

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми психології розвитку особистості”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
- © Редакційна колегія, 2020
- © Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

РОЗДІЛ І

УДК 378.011.3-051:37.091.33-021.271-047.58

Бондар В. І.

КОНЦЕПЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛОГІЇ ЯК ЦІЛІСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ОСВІТЯНИНА

Роздуми і судження про предмет нашої уваги є непростю спробою інтегрувати два прогностичних методів – моделювання та аналогію у загальнонаукову методологічну цілісність з функціями наукового й освітнього пізнання.

Моделювання як метод з ознаками процесу (лат. *modus* – міра, *model* – зразок) – це дослідження певних об'єктів і явищ, відображених на конкретних чи абстрактних моделях їхніх аналогових прототипів, зразків, що об'єктивно уже існують.

Завдячуючи моделюванню, яке все більше і більше впроваджується у всі галузі науки, техніки і виробництва у різних формах, пізнавальним цінностям аналогії як методу і процесу аналогізування з її ймовірними знаннями, які вносять помітну новизну і допомагають розібратися в оточуючому людину світі [1].

Умовисновок за аналогією – це завжди логічний висновок з рекомендаціями, в результаті яких досягаються знання про ознаки одного предмета на основі того, що цей предмет має схожість з іншими подібними предметами.

Моделювання та аналогія за одним із принципів синергетики про роздільну неподільність явищ у природі, суспільстві, мисленні та інших системах можуть функціонувати окремо й сумісно, бути поруч, а не разом, оскільки моделювання є більш широким поняттям, здатним приймати висновки за аналогією, або обходитися без них, керуючись не формальною, а математичною логікою. Це залежить від того, яку функцію моделювання забезпечує: процесуальну чи методологічну. Аналогія як метод без процесу моделювання, в інтерпретації традиційної логіки, може функціонувати об'єктивно на рівні понять, які дарує нам етимологія (грец.) – істина і слово) аналогії: відношення між об'єктами, що порівнюються; пропорції, тотожність, рівність відношень та інші. Префікс Ан (грец.) – заперечення; Ана (грец.) – рух угору, повторна або зворотна дія; логія (грец.) – слово, вчення.

Мислення за аналогією і пам'ять за певних умов здатні актуалізувати аналогову, до цього засвоєну інформацію і перенести її з одного предмета, явища на інші, щоб за ознаками схожості та відмінності (властивості, структура, відношення, функції) виробити й перевірити практикою нове знання, збагативши відоме чи включивши у вжиток нове.

Крім цієї функції аналогія здатна розробляти зразки, стандарти, схеми, матриці, моделі за певними ознаками за технологіями моделювання; створює ситуації рівнозначної заміни об'єктів, явищ з більш повними характеристиками чи функціями з теоретичного, методологічного, технологічного чи поведінкового контексту.

У загальних рисах аналогія як багатостороннє, поліфункціональне, винятково незвичайне явище, що досягається досвідом, чуттєвою й абстрактною свідомістю, мисленням, поетапно, як метод, розгортається за наступним алгоритмічним приписом:

1) віднайдення двох або більше аналогових предметів, явищ; 2) визначення об'єктивно існуючого відношення їх схожості; 3) конструювання умовиводу за аналогією на основі аналітико-синтетичного порівняльного прямого й зворотного способів аналогізування об'єктів за відповідними видами аналогії; 4) перенесення інформації з проаналізованого прототипу в проект моделі для порівняльного визначення повноти їх схожості за основними ознаками та конструювання підсумкового умовисновку.

Таким чином, аналогія у взаємодії з моделюванням здатна цілісно впливати на структуровану нею систему мислення і перетворюватися у метод довільної фантазії. "Той, хто засвоїв метод аналогії, відчуває постійну потребу в угамуванні інформаційного голоду: в нього начебто виховується рефлекс на відкриття нового. Формування цієї якості розуму слід починати з малого, щоб вони могли виявитися у великому [3].

На аналогію як метод освітнього й наукового пізнання, особливу логічну форму мислення, умовиводів, що відображають відношення подібності між відповідними системами, що порівнюються і пізнаються як аналогові, покладається велика відповідальність за профілактику можливого нехтування такими науковими підходами, як системний, синергетичний, аналоговий та іншими у процесі розроблення, в першу чергу, структурно-функціональної моделі процесу дослідження на базі загальної характеристики роботи.

Кожна складова наукового апарату, представлена у загальній характеристиці роботи, являє собою терміни логіки: об'єкти і предикати, посилки і судження, умовиводи й висновки, гіпотетичні прогнози, умови ефективності, апробація результатів та висновки й рекомендації для впровадження. Не завжди вони діалектично зв'язані між собою, автономно представлені, а цілісно не являють структуру взаємодіючих компонентів, інформація з теми проекту не відтворюється в предметі дослідження як складового його об'єкта тощо.

Великому мистецтву й здатності творчо мислити за принципами: конкретне в абстрактному (понятійно-логічне мислення), абстрактне в конкретному (категорійне мислення), абстрактне в абстрактному (фундаментально-прикладне мислення) слід навчати суб'єктів освітньо-наукового пізнання із активним використанням моделювання та аналогії, починаючи з школи та закладів вищої освіти.

Використана література:

1. Бондар Вол. І. Аналогія як явище в системі прогностичних методів у педагогіці *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : збірник наукових праць / за науковою ред. В. І. Бондаря. – Випуск 29. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 8-16.
2. Володимир Бондар. Проблеми становлення і розвитку методології наукового пізнання в педагогіці. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 42-58.
3. Эрдниев П. М. Аналогия и математика. Москва : Знание, 1970. С. 30.
4. Моляко В. А. Психология решения школьниками творческих задач. Київ : Радянська школа, 1983. 93 с.

УДК 159.964.32: 316.4.063:316.6

Максименко С. Д.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ – НОВА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ

Сьогодні необхідно підняти проблему, яка полягає в тому, що соціальні і природні виклики виступають як водорозділ побудови нової парадигми психологічного знання. В чому суть проблеми? Зараз настав такий період, коли люди мимоволі вільно чи довільно звертаються до постулатів минулого: що таке життя? Для чого існує людина? Чому вона прагне до чогось? Які у неї цінності? Філософи та психологи пояснювали по-різному. Островський говорив, що «Человек рождается для счастья, как птица для полетов». Платон говорив, що людина народжується для філософії і, разом з тим, для психології. Коли ми просуваємося далі то знаходимо думки Шардена і Бенедікта Спінози. Життя має різні постулати, коли християнські апостоли стверджували, що особистість народжена для страждань, для того щоб здійснитися і перейти в інший світ. Мені подобається, що Бенедікт Спіноза сказав, що особистість народжується не тільки для того, щоб плакати, не тільки страждати, а й розуміти. Ось ця розумність і довільність проскакує і далі у Фоко в 19 ст. і в Хайдегера і так далі. Сьогодні вона заземляється у новому ракурсі, який набуває могутньої сили. Із-за біди з коронавірусом, катаклізмів, які відбуваються в природі, паводки, землетруси, вулкани. До чого прагнуть люди на цій планеті?

Складається таке враження, що руйнівна сила людського розуму стримує сам по собі процес єднання з природою. Дезбалансованість особистості з природою має виступати ключовою ланкою. Ключ до розуміння є в тому, що природа олюднена, а людина оприроднена. Тому зараз ми знаходимось в такій ситуації, коли страждають цілі покоління, та розчарувалась маса людей, коли страждає соматична архітектоніка особистості, і тілесна організація починає диктувати свої права. І ось тут на арену виходить питання: А як же змінити цю парадигму, яка існувала в нас? Як підійти до проблеми, яка може знімати, може допомагати, може розкріпачувати особистість, а може задуматися над своїм сенсом буття в такій мірі, щоб синхронізувати себе з природним буттям. Інформаційні джерела стверджують, що повітря стало чистіше на 20 процентів, стали чистіші